

Голас Радзімы

12 кастрычніка 1978 г.
№ 41 (1559)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

Ласкавай усмешкай, добрым словам, з адкрытым сэрцам вітаюць на Беларусі гасцей. Так было заўсёды, так было з усімі, хто ставіўся да нас прыязна і зацікаўлена. У наш, некалі бедны, занядзаны, а цяпер багаты і шчаслівы край штогод едуць тысячы гасцей з Савецкай краіны, з розных канцоў свету. Па старадаўняму народнаму звычаю мы сустракаем іх хлебам-соллю.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

заверений нынешней администрации, если бесчинства чилийской хунты, южнокорейских властей, расстрелы в Никарагуа, погромы прав человека на оккупированных Израилем арабских территориях, апартеид на Юге Африки — все эти и другие подобные явления стали возможными благодаря поддержке властей США?

Юридическая сторона заключается, прежде всего, в том, что в США многие права человека (в частности, право на труд, социальное обеспечение и другие) либо не закреплены в законодательном порядке, либо грубо нарушаются. В этой стране игнорируются важнейшие международные соглашения в данной области. Соединенные Штаты не ратифицировали конвенцию ООН о предупреждении преступления геноцида и наказании за него, к которой присоединились свыше 80 государств. Они бойкотировали конвенцию о ликвидации всех форм расовой дискриминации. США не желают присоединиться к Международному пакту о гражданских и политических правах, участниками которого являются более 40 государств. По официальным американским данным, из 40 действующих в настоящее время международных договоров по вопросам прав человека США ратифицировали только 10.

Важно отметить и то, что

политика «защиты прав человека», провозглашенная Вашингтонской администрацией, предназначена исключительно «на экспорт». Официальный Вашингтон все нозойливее пытается поучать, как в других странах, в первую очередь социалистических, должны решаться сугубо внутренние проблемы. А это тоже и аморально и противоправно, поскольку является прямым нарушением статьи I Заключительного акта Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, согласно которой государства-участники призваны уважать взаимное «право устанавливать свои законы и административные правила». Другими словами, декларация далеки от действительности прежде всего в главной стране капитализма — США.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Но, как пишут некоторые западные издания, в СССР основные права человека также являются «полностью формальными, так как новая Конституция гарантирует их лишь на бумаге, не обеспечивая соблюдения».

К. ГУЦЕНКО: Голословность этого утверждения станет сразу же очевидной, как только мы обратимся хотя бы к некоторым фактам. Возьмем самое главное право — на труд, без которого человек, как заметил еще К. Маркс, не в состоянии «заниматься политикой, наукой, искусством». Конститу-

(Окончание на 6-й стр.)

У калгасе «Нёман» три жылвагадоўчыя фермы, 2 300 га лоў буйной рагатай жывёлы. Не цяжка ўявіць, колькі спатрэбілася б рабачай сілы, калі б усё рабілася ўручную. Ды й не вельмі ахвотна ішлі б людзі на такую працу.

Мы са старшынёй праўлення калгаса паехалі на фермы. Перш-наперш нас цікавіла Драздоўская ферма, дзе нядаўна ўзведзены новыя, цалкам механізаваныя кароўнікі. У памяшканні засталі толькі дзяжурнага, хоць была сярэдзіна дня. Старшыня растлумачыў:

— Даяркі працуюць па восем гадзін у суткі, строга па распарадку. Праз чатыры рабочыя дні маюць два дні выхадных. Цяпер у нас няма праблемы з кадрамі. На фермы ахвотна пайшлі працаваць маладыя жанчыны, у сем'ях якіх ёсць школьнікі, — раней ім такая праца была нязручнай. Заработкі нядрэнныя, не менш як 200, а то і каля 300 рублёў у месяц атрымліваюць.

Дарчы, слова «даярка» ўжываецца цяпер толькі па звычцы, а правільна — майстар машынага даення. Бо ўвогуле гэта зусім новая прафесія ў вёсцы, не падобная на ранейшую. Цяпер калгасу патрэбна дваццаць майстроў, каб падаць 700 кароў. На Драздоўскай ферме, напрыклад, дзе больш дасканалыя сродкі механізацыі, кожная жанчына доць па 50 кароў. І што значыць доць? Падключае апараты, сочыць за іх работай. Нават малако ў ведах не носіць, як раней, — па трубках яно паступае непасрэдна ў халадзільнік. З дапамогай тэхнікі прыбіраюцца памяшканні, раздаюцца кармы. А закончыўшы працу, калгаснікі могуць прыняць душ, адпачыць у чырвоным кутку.

Узнікае такое пытанне: кіраваць жа такой вытворчасцю павінен адукаваны чалавек. Так, загадвае Драздоўскай малочна-таварнай фермай заатэхнік Марыя Турко. Усе іншыя фермы, як і палязодчыя брыгады, таксама ўзначальваюць спецыялісты з сярэдняй або вышэйшай адукацыяй. Колькі іх

у калгасе? Палічылі — больш за 30. Дастаткова ці яшчэ патрэбны? Гэтае пытанне не прымусіла старшыню доўга разважаць, бо яно не раз абмяркоўвалася калгаснымі кіраўнікамі.

— Патрэбны толькі інжынер-будаўнік, — адказаў ён і растлумачыў чаму.

Калгас шмат будове, прычым, уласнымі сіламі. Штогод узводзяцца 4—5 кватэр, жылвагадоўчыя памяшканні. І клопатам гэтым канца не будзе, бо трэба мець лепшыя будынкі, абнаўляць старыя. А на чарзе — Палац культуры з гандлёвым цэнтрам. Мяркуюцца ў далейшым ператварыць вёску Стары Свержань у пасёлак гарадскога тыпу. Таму свой спецыяліст па будаўніцтву, безумоўна, у калгасе будзе, як павялілі ў свой час аграрныя, заатэхнікі, ажно пяць інжынераў. Сем чалавек з калгаса вучацца завочна ў розных вышэйшых навуковых установах.

Аснашчэнне вытворчасці сучаснай тэхнікай, новыя ўмовы працы дазволілі значна палепшыць сялянскі быт. Шэсць гадоў у калгасе дзейнічае камбінат камунальнага абслугоўвання, які аказвае вяскоўцам больш за 30 розных паслуг. Заканчваецца газіфікацыя кватэр. У вёсках пракладзены воднаправоды. Хто мае патрэбу, можа паставіць тэлефон.

Аб культуры быту калгаснікі так мне расказвалі:

— Людзі цяпер хочуць набыць модную мэблю. І каб дыван у пакоі быў, і каб крыштальная ваза на стала стаяла. На кнігі вялікі попыт у нашых вяскоўцах. А вось зусім свежая навіна: калгаснаму хору прысвоена званне народнага.

Хор у калгасе цікавы, вядомы. 50 чалавек выступае ў ім. Значыць, ёсць у людзей вольны ад працы час, які яны могуць, умеюць праводзіць і праводзяць культурна.

Безумоўна, вёска заўсёды застаецца вёскай, горадам яе ніколі не назавеш. Але рысы гарадскога жыцця ўсё больш адчувальна працягваюцца ў працы і побыце людзей, рабочым месцам якіх з'яўляецца шырокае поле і буйная ферма.

М. ВАСІЛЕУСКИ.

следаванняў і эксперымантаў, а таксама пошту.

У час выканання манеўраў на арбіце экіпаж пилатуемага комплексу — таварышы Каваленкі і Іванчанка вялі назіранне і кантроль за працамі прычальвання і стыкоўкі.

У горадзе беларускіх нафтавікоў — Наваполацку працягваюцца штодзённымі клопатамі аб здароўі працоўных. Тут дзейнічае шырокая сетка лячэбных устаноў. Урачы і медыцынскія сёстры бальніц, паліклінік, дыспансераў не толькі лечаць хваробы, але і вядуць вялікую прафілактычную работу. Нафтахімікі могуць адпа-

чываць і папраўляць сваё здароўе ў трох санаторыях-прафілакторыях і базах адпачынку, размешчаных ў маляўнічых месцах прыгарада.

НА ЗДЫМКАХ: гарадская паліклініка; база адпачынку вытворчага аб'яднання «Палімір». Фота А. НИКАЛАЕВА.

ЦІ РЭНТАБЕЛЬНАЯ САВЕЦКАЯ МЕДЫЦЫНА?

Грамадзяне СССР маюць права на ахову здароўя.

(З артыкула 42.)

Не так даўно ў Брэсцкую абласную бальніцу даставілі чалавек у цяжкай стане. У палаце, дзе ён ляжаў, тэрмінова сабраўся кансіліум. Аднак гэта прывяло пацыента ў крайняе замяшанне. Сабраўшы сілы, ён падняў адзін палец і сказаў: — Дастаткова аднаго ўрача...

Пачуўшы гэту рэпліку, урачы недаўменна перагледзіліся і пачалі агляд. Тут жа былі прыняты тэрміновыя меры. Хворага пакінулі аднаго толькі тады, калі жыццё яго не выклікала апаценняў.

Што ж азначалі дзіўныя жэсты пацыента і яго просьба? Як высветлілася, жыхара Нью-Йорка І. Анухровіча турбавала плата за лячэнне. Вялікае ж было здзіўленне нашага суайчынніка, які разам з бацькам выехаў з Беларусі яшчэ да рэвалюцыі, калі яму растлумачылі, што за тры тыдні яго стацыянарнага лячэння ён не павінен плаціць ні капейкі. Развітваючыся з супрацоўнікамі бальніцы, расчудлены госьць прызнаўся, што за свае 77 год ён ні разу не выклікаў урача на дом.

З гэтым выпадкам журналіст пазнаёміў міністра аховы здароўя БССР Мікалая САУЧАНКУ. Вось каментарый міністра:

— На майй памяці было шмат падобных гісторый. Чытаў аб іх у замежных газетах, чуў ад іншаземцаў, якія шчыра здзіўлены «шчодрасцю» савецкай аховы здароўя, яе «нерэнтабельнасцю». Што ж, з пункту гледжання людзей, для якіх нават гуманізм вымяраецца доларам, мы сапраўды вельмі недзелавыя людзі, не робім бізнесу на людскім горы. Гэта, напэўна, асабліва дзіўна для тых, хто ведае, як дорага абышоўся нам цяперашні стан медыцыны ў краіне і рэспубліцы, колькі сіл укладзена ў ахову здароўя.

За чатыры гады да таго, як здзейснілася Кастрычніцкая рэвалюцыя і народ узяў уладу ў свае рукі, на 7 600 жыхароў Беларусі прыпадаў усяго адзін урач. Дадам, што радыус медыцынскага абслугоўвання ў сельскай мясцовасці быў роўны 60—100 кіламетрам. А з-за бездарожжа гэта была амаль непраходная адлегласць. Невылічымі ў той час лічыліся туберкулёз, дызентэрыя, іншыя інфекцыйныя захворванні. Па розных прычынах памірала кожнае шостае дзіця, не дасягнуўшы аднаго года.

Мне неяк трапіла ў рукі кніжка, выдадзеная ў Мінску

ў 1928 годзе. — «Захворванне і смяротнасць насельніцтва гарадоў і мястэчак БССР». У ёй прыведзены табліцы, з якіх відаць, што яшчэ ў 1924—1925 гадах Беларусь займала першае месца сярод усіх пятнаццаці саюзных рэспублік па сьпінному і брушнаму тыфу, адру, шкарлятыне, дыфтэрыі. А к таму ж часу наша медыцына ўзьяла, вобразна кажучы, надзейныя фарпосты. У Гомелі адкрылі першую ў СССР санітарна-эпідэміялагічную станцыю, у Мінску — медыцынскі факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і некалькі навукова-даследчых інстытутаў, пабудавалі дзесяці бальніц і амбулаторый у вёсках. Аднак вельмі нялёгка было абараніць здароўе насельніцтва: нават у Мінску на 10 тысяч жыхароў на 1 студзеня 1927 года прыпадала 12 урачоў і 52 ложка ў стацыянарах.

Гісторыя не любіць умоўнасці, але іншы раз міжволі думаеш аб тым, які ўзровень аховы здароўя ў Беларусі быў бы цяпер, калі б не другая сусветная вайна. Фактычна яна зьяла на нішто ўсю нашу каласальную работу па барацьбе з вострымі інфекцыйнымі захворваннямі. Урон, нанесены акупантамі ахове здароўя рэспублікі, склаў 600 мільёнаў рублёў у цэнах 1941 года. Былі цалкам разбураны 80 працэнтаў лячэбна-прафілактычных устаноў.

Зноў давялося пачынаць з нуля. Паглядзіце, як раслі выдаткі ў дзяржаўным бюджэце БССР на здароўе працоўных. У 1951 годзе яны складалі 63,4, у 1955-м — 79,9, у 1958-м — 111,2, у 1965-м — 217,2, у 1976-м — 368 мільёнаў рублёў. Заўважым, што мы не ўлічваем іншыя крыніцы асігнаванняў па таму артыкулу: сацыяльнае страхаванне, санітарна-курортнае лячэнне, аплату непрацаздольнасці.

Якая ж акупаемасць такіх шчодрых расходаў? Назаву толькі некалькі лічбаў. У Беларусі дасягнута сярэдняя працягласць жыцця, роўная для мужчын 68 і для жанчын 72 гадам. Тут даўно ўжо не ведаюць такіх хвароб, як чума, воспа, малярыя, поліяміэліт. У 10 разоў скарацілася дзіцячая смяротнасць, і цяпер яна ніжэйшая, чым у ЗША, Англіі, ФРГ, Аўстрыі, Італіі. Падлічана, што

за год жыхары рэспублікі звяртаюцца да ўрачоў больш як 60 мільёнаў разоў і шэсць мільёнаў разоў выклікаюць іх на дом. Больш за тры мільёны візітаў робіць «Хуткая дапамога» (між іншым, у межах горада кожны такі выезд абыходзіцца дзяржаве 10 рублёў). Аднаму словам, рэнтабельнасць медыцыны тым вышэйшая, чым больш выдаткаў на яе. Безумоўна, ахова здароўя, лечачы людзей, абергаючы іх жыццё, садзейнічае ў канчатковым выніку росту прадукцыйнасці працы, накапленню матэрыяльных каштоўнасцей грамадства. Але ўсё ж жыццёвыя сілы чалавека, яго тонус не могуць быць вымераны ніякімі матэрыяльнымі меркамі. Вось чаму адной з важнейшых задач у галіне аховы здароўя насельніцтва БССР з першых жа дзён Савецкай улады была арганізацыя бясплатнай і агульнадаступнай медыцынскай дапамогі.

І. Анухровіч за тры тыдні хваробы ў Брэсце не паспеў, вядома, у поўнай меры ацаніць, што гэта значыць. Але няма савецкага чалавека, які не зведаў гэтых даброт на сабе. Кожнаму з нас даводзілася выклікаць на дом урача або хадзіць у паліклініку. Калі ў першым выпадку доктар узброен медыцынскай сумкай, дзе заўсёды напачатку шпрыц, прыбор для вымярэння ціску, электракардыёграф, то ў другім — у яго распараджэнні кабінеты з найвышэйшай тэхнікай. Асабліва хвораму ўсё гэта нічога не каштуе. Абсталаванне, хірургічныя аперацыі, пасляоперацыйны догляд, харчаванне ў бальніцы, абслугоўванне аплачваюцца з грамадскіх фондаў спажывання. Бясплатна адпускаюцца лякарствы для дзяцей да аднаго года, дарослым, якія хварэюць на туберкулёз, рэўматызм, дыябет, рак, інвалідам Вялікай Айчыннай вайны. Са значнай скароткай выпісваюцца медыкаменты персанальным пенсінерам. Увогуле ж, каля 50 працэнтаў лякарстваў насельніцтва СССР атрымлівае бясплатна.

Вядома, што ў аснове нашай медыцыны ляжыць прафілактыка захворванняў. Яна ўключае ў сябе цэлы шэраг мер. Вядзецца строга кантроль дзяржавы за ахай працы, захаваннем тэхнікі бяспекі, прамысловай санітарыі, (Заканчэнне на 4-й стар.)

Грузавы карабель даставіў на пилатуемы комплекс паліва для аб'яднанай рухальнай устаноўкі станцыі «Салют-6», абсталаванне, апаратуру, матэрыялы для забеспячэння жыццядзейнасці экіпажа і правядзення навуковых да-

НОВАЯ КАНСТЫТУЦЫЯ ССРСР

ЭФЕКТ РЕАЛЬНОЙ ДЭМАКРАТЫІ

Грамадзяне ССРСР маюць права ўдзельнічаць у кіраванні дзяржаўнымі і грамадскімі справамі, у абмеркаванні і прыняцці законаў і рашэнняў агульнадзяржаўнага і мясцовага значэння...

(З артыкула 48.)

Падзеі, якія адбываліся напярэдадні святкавання гадавіны новай Канстытуцыі ССРСР, міжволі нагадалі мне тую дзелавую і ўрачыстую атмасферу, што панавала ў нашай краіне год назад, калі мы толькі рыхтаваліся прыняць Асноўны Закон. Зноў, як і тады, тэкст гэтага гістарычнага дакумента знаходзіцца ў цэнтры ўвагі мільёнаў людзей. Зноў мы ўчытваемся ў радкі артыкулаў, хаця ўжо з іншай мэтай: паглядзець, як дапасаваліся яны да нашага жыцця, як выконваюцца асноўныя канстытуцыйныя палажэнні і што новага ўнеслі яны ў нашу рэчаіснасць. Нарэшце, зноў, як і год назад, савецкія людзі прысвячаюць Канстытуцыі лепшыя свае справы, выказваючы тым самым падтрымку і адабрэне палітычнаму і сацыяльнаму курсу краіны, генеральныя прыярытэты якога замацаваны ў Асноўным Законе.

Такі энтузіязм савецкіх людзей тлумачыцца проста: Канстытуцыя ССРСР з'яўляецца сапраўды народнай. Яна створана народам і служыць інтарэсам народа.

Нават першы год існавання новай Канстытуцыі ССРСР — тэрмін надзвычай кароткі для праўлення практычных вынікаў ад прыняцця падобнага дакумента — пацвердзіў яе значэнне для ўсіх бакоў нашага жыцця і асабліва для справы развіцця савецкай дэмакратыі.

Я не выпадкова вылучаю менавіта гэту асаблівасць новай Канстытуцыі. Па свайму зместу яна з першага да апошняга радка прасякнута ідэяй народаўладдзя. Канстытуцыя замацавала дасягненні грамадства развітога сацыялізму: збліжэнне дзвюх асноўных форм сацыялістычнай уласнасці — дзяржаўнай і калгасна-кааператываў; збліжэнне дружальных класаў, нацый і народаў; канстатавала з'яўленне адзінай сацыяльнай супольнасці — савецкага народа, а таксама агульнанароднай дзяржавы; засведчыла ўзрастанне кіруючай ролі Камуністычнай партыі і ролі грамадства ў кіраванні дзяржавай. Глыбока дэмакратычныя па сваёй сутнасці, гэтыя сацыяльна-эканамічныя з'явы ў сваю чаргу становяцца вытокамі сацыялістычнай дэмакратыі.

Працэс расшырэння і паглыблення рэальнай сацыялістычнай дэмакратыі адлюстраваны ў новай Канстытуцыі ССРСР надзвычай разнастайна. Напомню толькі, што ў ёй значна павялічаны пералік правоў і свабод грамадзян і асновы іх забеспячэння, новы статус атрымалі Саветы, правам заканадаўчай ініцыятывы сталі карыстацца такія грамадскія арганізацыі, як прафсаюзы і камсамол, яшчэ больш дэмакратызаваны працэс законатворчасці...

Ці дзейснымі аказаліся гэтыя і ўсе іншыя палажэнні Канстытуцыі? Так. Новы Асноўны Закон за год жыцця даказаў эфектыўнасць сваёй стваральнай сілы.

Новая Канстытуцыя ССРСР на вышэйшую ступень узняла дэмакратызм Саветаў, павялічыла іх ролі і аўтарытэт. Прызнанне волі народа або яго большасці крыніцай дзейнасці дзяржаўнай улады — самая важная адзнака дэмакратыі. Гэты прынцып замацаваны ва ўсіх савецкіх канстытуцыях. Ёсць ён і ў некаторых канстытуцыях буржуазных дзяржаў. Але там гэтае палажэнне застаецца толькі дэкларацы-

яй, бо гаспадарыць той, хто гаспадарыць эканамічна. У капіталістычных дзяржавах гэта, як вядома, кучка манапалістаў. У нас жа сродкі вытворчасці і ўсе багацці краіны ў руках народа. Ён жа і ажыццяўляе ўладу.

Узяць, напрыклад, Вярхоўны Савет БССР. З 430 яго дэпутатаў — 50,2 працэнта рабочыя і сяляне. Іх доля яшчэ вышэйшая ў мясцовых Саветах (67,7 працэнта). Ды і астатнія з дэпутатаў — людзі, занятыя грамадска карыснай працай.

Нашы Саветы дэмакратычныя і па свайму нацыянальнаму саставу. У іх прадстаўлены ўсе нацыянальнасці. Аднолькавым правам карыстаюцца ў парламенце жанчыны і мужчыны, моладзь і людзі сталыя, дэпутаты партыйныя і беспартыйныя.

У адпаведнасці з артыкулам 7 Канстытуцыі ССРСР узялася роля непасрэднай дэмакратыі. Грамадскія арганізацыі (прафсаюзы, камсамол і інш.) зараз могуць больш дзейсна ўдзельнічаць у кіраванні дзяржавай, рашэнні палітычных, гаспадарчых і іншых пытанняў.

Узяць хаця б прафсаюз. Толькі за дзесяць апошніх год колькасць яго членаў узрасла ў ССРСР з 75 да 113,5 мільёна чалавек. Падпіс гэтай самай прадстаўнічай грамадскай арганізацыі стаіць пад усімі найбольш значнымі дзелавымі пастановамі, што прымаюцца ў краіне. Тое ж можна сказаць і пра камсамол.

Гаворачы пра непасрэдную ўдзел грамадзян у кіраванні грамадскім жыццём, трэба называць і шматлікія самадзейныя арганізацыі — таварыскія суды, сельскія дамавыя і вулічныя камітэты, добраахвотныя народныя дружны і інш. У Беларускай ССР у іх рабоце ўдзельнічаюць каля 1,5 мільёна чалавек.

Зацвярджэнне новай Канстытуцыі ССРСР дало штуршок удасканаленню бягучага заканадаўства.

Без перабольшвання можна сказаць, што ўсе дзеючае савецкае заканадаўства дзякуючы новай Канстытуцыі набудзе і ўжо набывае новыя рысы, стане яшчэ больш дэмакратычным і дзейсным. Ужо прыняты Законы ССРСР «Аб Савеце Міністраў ССРСР» і «Аб выбарах у Вярхоўны Савет ССРСР». Рыхтуецца да зацвярджэння аналагічныя Законы Беларускай ССР, а таксама мноства іншых актаў. Дастаткова сказаць, што толькі вучоныя БДУ працуюць зараз над папярэднім тэкстам амаль 60 законаў. Пасля іх будуць абмяркоўваць, удзельнічаць і прымаць дэпутаты. Дарэчы, згодна з новай Канстытуцыяй, законы могуць цяпер прымацца не толькі Вярхоўным Саветам, але і ўсенародным галасаваннем (рэферэндумам). Актыўна развіццё сацыялістычнай дэмакратыі.

...Невялікі пакуль працоўны «стаж» нашай новай Канстытуцыі. Але ўжо сёння несумненна адно: яна на самой справе аказалася той жыватворнай крыніцай, адкуль возьмуць вытокі яшчэ многія карысныя пераўтварэнні ва ўсіх галінах жыцця савецкіх людзей.

Анатоль ГАЛАУКО,
доктар юрыдычных
наук, прафесар.

Адзін з мінскіх мікрараёнаў Усход-1. На дахах вышынных будынкаў тут створаны сады, дзе з задавальненнем адпачываюць жыхары.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

НЕ ПРОСТА ДАХ НАД ГАЛАВОЙ

Грамадзяне ССРСР маюць права на жыллё...

(З артыкула 44.)

Першым словам, якое навучыўся вымаўляць мой маленькі сын, было слова... «кран». Пажартаваўшы з жонкай на конт дзівацтваў індустрыяльнага веку, я ўрэшце падумаў, што выпадак гэты па-свойму сімвалічны. Сапраўды, будаўнічы кран стаў сёння, бадай, самай характэрнай прыкметай нашай рэчаіснасці. Яго і бачыў штодня мой сын з вокнаў нашай кватэры ў цэнтры Мінска.

Толькі ў маім квартале за год выраслі тры вышынныя будыніны, безваротна пацягнуўшы «драўляны сектар». А ўвогуле па краіне штогод у новыя кватэры перасяляюцца 11 мільёнаў чалавек — насельніцтва цэлай краіны!

Хто гэтыя людзі, для якіх 44-ы артыкул Канстытуцыі стаў прысмертай рэальнасцю? Зноў жа вазьму за прыклад свой дом. У адным пад'ездзе са мною жывуць тэхнік - сувязіст, работнік Дзяржплана, некалькі пенсіянераў, бальнічная санітарка, трэнер па плаванню, дырэктар завода...

Права на жыллё, такім чынам, не прывілея нейкай асобнай сацыяльнай групы. Яно ўсеагульнае.

Нехта можа запырачыць: маўляў, існуюць жа ў ССРСР чэргі на атрыманне кватэр. Так. Але прычыны іх не ў высокіх цэнах на кватэры (у ССРСР яны выдаюцца бясплатна) і не ў якіх-небудзь прававых абмежаваннях. Жылля мы будзем больш, чым хто-небудзь у свеце. Але патрэбы заўсёды аперэджваюць прапанову.

Спачатку мы павінны былі аднавіць жылы фонд, знішчаны вайной. Людзі тады былі рады нават цеснаму закутку дзе-небудзь у перанаселенай камуніальнай кватэры. Зараз прыкладна восем з кожных дзесяці савецкіх грамадзян ужо маюць асобную добраўпарадкаваную кватэру. І чарга ўжо не тая, што была раней. У ёй усё больш людзей, якія маюць жыллошчу, аднак

хочуць атрымаць яшчэ большую, лепшую кватэру.

Наш узровень вырашэння жыллёвай праблемы дасягнуў такога стану, калі чалавеку мала проста мець дах над галавой. Мы сёння прад'яўляем да сваіх кватэр патрабаванні надзвычай высокія. Старшыня Мінскага гарвыканкома некалькі разоў такі выпадак. Рабочы адмовіўся перасяляцца ў новую выдатную кватэру, бо ў гэтым мікрараёне не было музycznaй школы, дзе б займаўся яго сын.

Мы хочам, каб кожны член нашай сям'і меў асобны пакой. Мы хочам, каб гэтыя пакоі былі прасторнымі, утульнымі, з усімі камунальнымі выгодамі...

Хто ж задавальняе ўсе гэтыя «хачу»? Дзяржава. Яна, згодна з новай Канстытуцыяй ССРСР, узяла на сябе ўсе абавязальствы па выкананню гарантыванага грамадзянам права на жыллё.

Высокімі, як і раней, застаюцца ў ССРСР тэмпы жыллёвага будаўніцтва: прыкладна 2,2 мільёна новых кватэр штогод. З дзяржаўнага бюджэту на гэтыя мэты ў 1976—1980 гадах асцягнуцца каля 100 мільярдаў рублёў.

Прычым трэба ўлічыць, што і самі кватэры становяцца больш камфартнымі. Так, за апошнія 15 год стандарт жылля ў нас павышаўся чатыры разы.

Нязменнай застаецца і дзяржаўная палітыка ў галіне кватэрнай платы. Яна ў ССРСР не павышалася ўжо з 1928 года і складае зараз 4—5 працэнтаў даходаў сярэднезабеспечанай сям'і...

Я пералічыў толькі некалькі з гарантыйных абавязальстваў дзяржавы ў адносінах да кватэранаймальнікаў. Канстытуцыя ССРСР называе іх значна больш. І кожнае, як мы можам лёгка пераканацца на ўласным вопыце, — рэальнасць.

В. ХАДАСОУСКІ.

ЦІ РЭНТАБЕЛЬНАЯ САВЕЦКАЯ МЕДЫЦЫНА?

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.]

за збудаваннем на прадпрыемствах бытавых і гігіенічных устаноў.

Прафілактычны напрамак аховы здароўя знаходзіць адлюстраванне і ў артыкуле 97 Канстытуцыі БССР. Раўнапраўная і роўнааплачваемая з мужчынам праца і адпачынак жанчыны, прадстаўленне ёй пры цяжарнасці і пасля родаў водпуску з захаваннем утрымання і іншыя гарантыі ахоўваюць здароўе будучай маці і ствараюць спрыяльныя ўмовы для нараджэння і выхавання здаровага дзіцяці.

Вобраза кажучы, са з'яўленнем чалавека на свет медыцына становіцца ля яго калыскі. Пастаяннае назіранне за развіццём, прывіўкі супраць розных вірусаў, затым перыядычныя агляды з прымяненнем флюараграфіі і іншых эфектыўных дыягнастычных метадаў — усё гэта нашы медыкі робяць з цяр-

пеннем і настойлівасцю.

Але вось чалавек стаў самастойным, пайшоў працаваць — і зноў ён не вольны ад ветлівай, уважлівай апекі медыцыны.

У дзевятай пяцігодцы бюджэт аховы здароўя Беларусі дасягнуў 1 682,1 мільёна рублёў. Гэта не лічычы асигнаванняў на будаўніцтва лячэбна-прафілактычных устаноў з мясцовых бюджэтаў Саветаў і дадатковых сродкаў прамысловых прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў (больш за 30 мільёнаў рублёў). Аб тым, як мы распарадзіліся такімі інвестыцыямі, гавораць хоць бы дзве лічбы: 16 і 70. Столькі створана рэспубліканскіх цэнтраў спецыялізаванай медыцынскай дапамогі і міжкраінных аддзяленняў. Лічбы гэтыя азначаюць якасна новы напрамак развіцця аховы здароўя Беларусі. Справа ў тым, што мы адмовіліся ад практыкі будаўніцтва як мага большай колькасці дробных бальніц і амбу-

латорый з мэтай скараціць радыус медыцынскага абслугоўвання. Цяперашні стан сродкаў камунікацый здымае праблему хуткай дастаўкі хворага. Узровень жа медыцынскай дапамогі можна падняць толькі з развіццём спецыялізаваных служб, здольных выкарыстаць навіейшыя дасягненні навукі і тэхнікі.

У бліжэйшыя гады мы маем намер умацоўваць матэрыяльна-тэхнічную базу аховы здароўя на гэтай аснове. Планаўца ўвод у дзеянне 1000-ложкавай клінічнай бальніцы, бальніцы хуткай медыцынскай дапамогі на 800 ложкаў у Мінску, будаўніцтва абласной клінічнай бальніцы на 1 000 месц у Віцебску, шматпрофільных лячэбніц у Пінску, Драгічыне, Слоніме, Калінкавічах. Будуць пабудаваны дзве дзіцячыя бальніцы, пяць радзільных дамоў, дзіцячы санаторый на возеры Нарач. Няма, бадай, патрэбы пералічваць усё новабудулі медыцыны. Скажу толькі, што ажыццяўленне намечанага дазволіць падняць нашу ахову здароўя на больш высокі якасны ўзровень.

Юрый САПАЖКОУ.

«Голас Радзімы»

№ 41 (1559), 1978 г.

ГОД ЖЫЦЦЯ І ТРЫУМФУ

СССР няўхільна праводзіць ленинскую палітыку міру, выступае за ўмацаванне бяспечнага народаў і шырокае міжнароднае супрацоўніцтва...
(З артыкула 28.)

— *Анатоль Ільіч, у той час, калі прымаўся Канстытуцыя СССР, вы былі далёка ад Радзімы, у Амерыцы, на царовай сесіі ААН. Скажыце, калі ласка, ці адбілася гэта на вашым успрыняцці артыкулаў Асноўнага Закона нашай краіны?*

— Калі нейкі час знаходзіцца за мяжой, больш зразумелай становіцца грамадская, палітычная значнасць нашай Канстытуцыі ў цэлым, асабліва тых яе артыкулаў, што гарантуюць правы савецкіх людзей, вызначаюць яе знешнепалітычны курс. Імкненне савецкага народа жыць у міры і дружбе з народамі іншых краін сёння актыўна ўплывае на палітычны клімат планеты. Усё больш прыцягальнай для людзей становіцца маральная атмосфера, у якой народы СССР будуць камуністычнае грамадства.

Гэта проста цудоўна, што ёсць на свеце дзяржава, у якой барацьба за мір, бяспеку народаў і міжнароднае супрацоўніцтва лічыцца адной з важнейшых задач. Бо не пераважылі яшчэ на нашай планеце ворагі міру. Я іх сустракаў нават у сценах Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Вядома, большасць там — за мір, за прагрэс. Але даводзілася бачыць, як некаторыя дэлегаты галасавалі

супраць мірных прапаноў. Няшмат узнімалася чырвоных мандатаў (зялёны — «за», чырвоны — «супраць»), але ж належалі яны амаль заўсёды магутным дзяржавам, што маюць ядзерную зброю.

— *Ваша пакаленне ведае, што такое вайна...*

— Вялікая Айчынная пазбавіла нас дзяцінства, мы бачылі яе ахвяры і разбурэн-

якія зрабілі на мяне моцнае ўражанне. Калі мы выйшлі пасля экскурсіі па Беламу дому, то ўбачылі міні-дэманстрацыю. Настаўніца і яе маленькая дачка трымалі плакаты з надпісамі «Грошы не на нейтронную бомбу, а для работы». Побач стаяў яшчэ мужчына. «Чыкага супраць нейтроннай бомбы» — заяўляў ён сваім надпісам на кардоне. І гэты паменшаны дзіцячы плакат з дарослымі словамі, і маўклівая рашу-

чыя спрэчкі разгарнуліся вакол іх і ў Першым камітэце, і на пленарных пасяджэннях Генеральнай Асамблеі. Бо ёсць яшчэ сілы, якія процідейнічаюць прагрэсу і радоды. Барацьба ідзе нялёгка і напружаная, і мы можам ганарыцца тым, што наша краіна з першых дзён свайго існавання паслядоўна і мэтанакіравана вядзе змаганне за мір і шчасце народаў усёй зямлі. Людзі добрай волі актыўна падтрымліва-

— *Трохмесячнае знаходжанне за мяжой, пэўна, паўплывала і на вашу творчасць?*

— Так. Новыя ўражанні — новыя роздумы. Мы — члены беларускай дэлегацыі на сесіі ААН — прымалі ўдзел у пасяджэннях, абмеркаваннях. Мелі азнаямленчую паездку па краіне. Сустрэкаліся і гутарылі з рознымі людзьмі, у тым ліку і з суайчынікамі, якіх лёс у цяжкія гады закінуў за акіяны. З гэтых сустрэч і ўражанняў нарадзіліся вершы. Яны друкаваліся ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», складалі асобны раздзел у кнізе, здадзенай нядаўна ў выдавецтва. Заўважце, гэта таксама стала традыцыяй у беларускай літаратуры: асэнсоўваць замежныя ўражанні, адгукацца на палітычныя падзеі.

Урад рэспублікі ўключае членаў Саюза пісьменнікаў БССР у кожную дэлегацыю, якая накіроўваецца на сесію Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Так вядзецца з часоў стварэння гэтай прадстаўнічай міжнароднай арганізацыі. З артыкулаў, вершаў, дзённікаў нашых пісьменнікаў і паэтаў, што ўдзельнічалі ў сесіях ААН, можна скласці цэлую бібліятэчку. І яна таксама з'яўляецца ўкладам у агульную справу, бо гэтыя кнігі дапамагаюць людзям лепш разумець краіны і народы, пашыраюць грамадскі круггляд чытачоў і абсягі літаратуры, пераканаўча і страсна заклікаюць змагацца за мір і бяспеку на ўсёй планеце.

СЛОВА СТАНОВІЦЦА ЗБРОЯЙ

З ПАЭТАМ АНАТОЛЕМ ВЯРЦІНСКІМ ГУТАРЫЦЬ КАРЭСПАНДЭНТ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» ВАЛЯНЦІНА ТРЫГУБОВІЧ.

ні, потым залечвалі раны, нанесеныя ёю. Але яны і сёння баяць у кожнага, хто перажыў вайну, і шчымлівая памяць жыве ў людскіх сэрцах... Беларуска літаратура, беларускае мастацтва каторы ўжо год асэнсоўваюць перажытае народам у час вайны, даследуюць вытокі мужнасці, гераізму, самаахвярнасці. І як выпакутаваную мудрасць успрымаю я радок Канстытуцыі БССР — падобны ёсць і ў савецкай — «У Беларускай ССР прапаганда вайны забараняецца».

У Злучаных Штатах я быў сведкам падзей-кантрастаў,

часць дэманстрантаў моцна ўздзейнічалі на розум і пачуцці, западалі ў душу. А літаральна праз некалькі крокаў мы ўбачылі маршыруючых юнакоў — укормленых, чырвананожкіх, са свастыкай на рукавах.

Актуальнасць барацьбы за мір прадстала перад намі выразна, нібы ілюстрацыя ў падручніку.

— *Што вы можаце сказаць пра адносінны да савецкіх мірных прапаноў у ААН, у Злучаных Штатах?*

— На XXXII сесіі, як вы памятаеце, наша краіна была ініцыятарам некалькіх важных мірных прапаноў. Гара-

юць нас. На мітынг, прысвечаным 60-годдзю СССР, які адбыўся ў Нью-Йорку і куды нас запрасіў Камітэт амерыкана-савецкай дружбы, я пачуў словы павагі, любові, шчырай прыязнасці да ўсяго, што ёсць станоўчага ў нашай краіне. Выступалі хатнія гаспадыні, грамадскія дзеячы, публіцысты. Яны спасылаліся на свае сустрэчы з савецкімі людзьмі. І я зразумеў, якія вялікія надзеі ўскладаюць за мяжой на нас, на Краіну Саветаў. Гарантыяй ім служыць наша паслядоўнасць у выкананні намечанага, абавязковасць у кожнай справе, вернасць сваім прынцыпам.

ГЭТЫ ЧАРОЎНЫ «МІР»

Грамадзяне СССР маюць права на карыстанне дасягненнямі культуры...

(З артыкула 46.)

Нядаўна ў мінскім кінатэатры «Мір» адбыўся незвычайны сеанс: глядзельную залу запоўнілі будаўнікі горада. Калі пагасла святло і загучала музыка, прысутным здалося, што адлюстраванне з'явілася не на экране, як гэта водзіцца, а нэдзе ў паветры над першымі радамі. Кадры змяняліся, і кожны ў зале адчуваў, што іменна да яго працягнулася з экрана прыгожая галінка квітнеючай яблыні, іменна ён імчыцца на водных лыжах, і ззяючыя пырскі сцяной паўстаюць над суседнімі крэсламі...

— Такі эффект аб'ёмнага адлюстравання дасягнут дзякуючы сістэме стэрэаскапічнага кіно «СТЭРЭО-70», — растлумачыла дырэктар «Міра» Клаў-

дзія Таболіна. — Спецыялісты ўсіх краін аднадушна прызналі яе самай дасканалай у свеце. Запатрабавалася значная рэканструкцыя кінатэатра, якую выдатна правялі мінскія будаўнікі. Таму на адкрыццё мы запрасілі тых, хто ствараў гэтую першую ў Беларусі залу стэрэаскапічнага кіно.

А вось што ўспамінае старэйшы механік аўтаматызацыянага паказу Лідзія Саматыя:

— Я прыйшла працаваць у кінапракат сорак тры гады назад пасля заканчэння Віцебскага тэхнікума. Тады ў горадзе было толькі 6 кінатэатраў. На маіх вачах у Мінску пабудавалі дзесяткі новых кіназалаў. Нямае кіно змянілася гукавым, экран стаў шырэйшым, уабраў

у сябе ўсе фарбы навакольнага свету. У мяне часам пытаюцца: не надакучыла, кожны ж дзень адно і тое ж! А я адказваю: кожны дзень новае! Вось і цяпер, паглядзіце на экран, стэрэапраекцыя з фантастыкі перайшла ў рэальнасць.

Дадам ад сябе, што кіно, самае папулярнае з усіх відаў мастацтва, даступна сёння сапраўды ўсім. Толькі ў нашай рэспубліцы дзейнічаюць каля 7 тысяч кінаўстаноў.

Я. ПЯСЕЦКІ.

НА ЗДЫМКАХ: кінатэатр «Мір»; у зале стэрэакіно; механік Лідзія САМАТЫЯ; у працёрнай праекцыйнай размясцілася навейшае абсталяванне. Фота аўтара.

ДЕКЛАРАЦИИ И ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ

[Окончание. Начало на 2—3-й стр.]

ция СССР дает право на «получение гарантированной работы» — и каждый год в стране трудоустроивается около 10 миллионов человек — выпускников учебных заведений, людей, высвободившихся в результате механизации и автоматизации производства. Только в 1977 году построено 250 крупных промышленных предприятий. В отдельных районах ощущается нехватка рабочих рук. Однако даже в этих условиях новая Конституция СССР дополнила статью о праве на труд правом на выбор профессии, рода занятий и работы в соответствии с призванием, способностями, профессиональной подготовкой, образованием. Так конкретизируется статья 6 международного Пакта об экономических, социальных и культурных правах, где говорится о праве «каждого человека на получение возможности зарабатывать себе на жизнь трудом, который он свободно выбирает...». Десять миллионов американских безработных едва ли могут воспользоваться «правом свободного выбора», так как в США сознательно поддерживается коэффициент незанятых, на 1978 год он был запланирован в 5,5 процента от числа работающих. Поэтому не случайно, что ни в Конституции США, ни в конституциях большинства их партнеров по западному блоку нет даже упоминания права на труд или других важных экономических и социальных прав. Характерно, что и международные соглашения, заключаемые в рамках этого блока, «молчат по данному поводу». К примеру, ратифицированная странами — членами Европейского Совета Конвенция о защите прав человека и основных свобод не содержит и намека на экономические и социальные права. Они оказались «спрятанными» в другом международном соглашении этих стран — в Европейской социальной хартии, — но с такими оговорками, которые сводят к нулю положения данного соглашения.

КОРРЕСПОНДЕНТ: «Все люди равны перед законом», — говорится в статье одного из Пактов, направленной на «защиту против дискриминации по какому бы то ни было признаку, как то: расы, цвета кожи, пола, языка, религии...». Как обеспечивается это равенство?

К. ГУЦЕНКО: Конституция СССР предусматривает гарантии равноправия людей независимо от этих призна-

ков «во всех областях экономической, политической, социальной и культурной жизни». Она устанавливает, в частности, что ограничение равноправия может быть наказано по закону, в том числе закону, предусматривающему уголовную ответственность. На многих советских предприятиях работают люди почти всех национальностей, проживающих в СССР, но никто из них не получает за равный труд меньшую плату. Для сравнения: доход пуэрториканских семей, проживающих в США, составляет менее 60 процентов дохода американских семей. Доход на душу населения индейцев составляет менее 1/4 от соответствующего дохода белого человека.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Международные Пакты декларируют «равное для мужчин и женщин право» во всех областях жизни. Но каждая декларация должна быть претворена в жизнь. Каково положение в СССР и за рубежом?

К. ГУЦЕНКО: Новая Конституция СССР зафиксировала фактическое равноправие, достигнутое за годы Советской власти. Она подчеркнула, что «осуществление этих прав обеспечивается предоставлением женщинам равных с мужчинами возможностей» во всех областях жизни.

Женщины в СССР полностью равноправны. А кое в чем они и «обогнали» мужчин. Они занимают более высокую ступеньку по уровню образования. Им принадлежит большинство постов в здравоохранении и просвещении и половина мест в аппарате государственного и хозяйственного управления.

Равноправие по закону не означает и не может означать полного равенства в жизни, женский организм слабее мужского. Поэтому, например, из 1 400 рабочих профессий женщинам доступны лишь 975 — остальные, связанные с тяжелыми физическими нагрузками, с вредными условиями труда, с работой в ночное время, запрещены для них законом. Это жизненное положение закреплено в новой Конституции. Осуществление равных прав обеспечивается «специальными мерами по охране труда и здоровья женщины, созданием условий, позволяющих женщинам сочетать труд с материнством». Предусмотрено «постепенное сокращение рабочего времени женщин, имеющих малолетних детей». Далеко не все страны Запада могли бы

предъявить такие или подобные им законодательные гарантии, защищающие женский труд.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Международные Пакты предусматривают «право на участие в ведении государственных дел», а также «право граждан на объединение». Как отмечают объективные зарубежные обозреватели, Советское государство сверху донизу управляется при участии масс — через Советы и общественные организации. В СССР практически нет политического абсентеизма, начиная с 1939 года в выборах, например, участвует 99 процентов избирателей. Как реализуется «право на участие» в других странах?

К. ГУЦЕНКО: Оно чаще всего остается на бумаге. Вот факты растущего абсентеизма за три четверти века в стране «самой представительной демократии» — Соединенных Штатах Америки. 1900 год — в выборах президента приняло участие 73 процента зарегистрированных избирателей, 1924 год — 52 процента. Во время президентских выборов 1972 года более 50 процентов людей избирательного возраста не участвовали в голосовании. Число уклонившихся от выборов, которые состоялись 2 ноября 1976 года, составило 70 миллионов человек. «Капитализм вообще и империализм в особенности превращает демократию в иллюзию», — писал более полувека назад В. И. Ленин. Современные данные подтверждают этот вывод.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Каждое право чего-либо стоит, если его можно защищать. Предусматривает ли защита прав новая Советская Конституция? Ведь, как пишет, к примеру, представитель Федеративного института восточно-европейских и международных отношений ФРГ Г. Зимен, «список основных прав человека расширен в новой Конституции». Но, «к сожалению, в СССР не существует суда, который мог бы добиться их осуществления...».

К. ГУЦЕНКО: Наш подход к реальному обеспечению прав человека исходит из того, что возможность обращения в суд — это только одна из гарантий. В новом Основном Законе говорится, что «уважение личности, охрана прав и свобод граждан — обязанность всех государственных органов, общественных организаций и должностных лиц». На любую жалобу государственные органы или общественные организации обязаны по закону дать ответ в твердо установленные сроки. Если бы господин Г. Зимен внимательно озна-

комился хотя бы с текстом статьи 58 Конституции СССР, то он убедился бы, что глубоко заблуждается сам и сбивает с толку своих читателей. Но это не лишает гражданина права на судебную защиту от посягательства на его жизнь и здоровье, имущество и личную свободу, на честь и достоинство. Для обращения в суд любой инстанции нет материальных или каких-то иных преград.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Наряду со всей полнотой прав новая Советская Конституция устанавливает и четкие обязанности граждан перед обществом и государством. Кое-где за рубежом это послужило поводом для утверждения, что обязанности полностью зачеркивают права.

К. ГУЦЕНКО: Старая истина о том, что нет прав без обязанностей, нет обязанностей без прав, признается и во Всеобщей декларации прав человека. В ней говорится, что «каждый человек имеет обязанности перед обществом, в котором только и возможно свободное и полное развитие его личности». Примерно ту же мысль, но в других словах можно найти и в конституциях стран Запада. К примеру, в статье 2.1 Основного Закона ФРГ сказано, что «каждый имеет право на свободное развитие своей личности, поскольку он не нарушает прав других лиц и не идет против конституционного порядка или нравственного закона».

Любое общество устанавливает те или иные ограничения произвола в поведении личности, без которых невозможно никакое общежитие. Это такие элементарные правила, как обязанность носить одежду или соблюдать правила уличного движения. За первым кругом ограниченный обычно следуют и другие, которые регулируют отношения между человеком и обществом.

Применительно к социалистическому обществу — это обязанность добросовестно трудиться, беречь и укреплять социалистическую собственность, защищать Отечество, заботиться о воспитании детей, укреплять дружбу наций, беречь природу, поддерживать и укреплять мир. Именно эти обязанности, вбирающие в себя и общечеловеческие нормы, перечисляются в Советской Конституции. Основная их цель — создание условий для всесторонней и полной реализации прав и свобод советского человека.

Беседу вел
Юрий ШЕБАЛИН,
АПН.

ПЕРАД НОВЫМ СЕЗОНАМ

Духмяным караваем сустрэлі хлэбарны калгаса «Прайда» Докшыцкага раёна артыстаў Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. У гэты вечар на сельскай сцэне зноў ажылі героі бессмяротнай купалаўскай «Пайлікі».

Яшчэ дзве творчыя групы тэатра выязджалі да працаўнікоў Лагойска і Салігорскага раёнаў са спектаклямі «Трыбунал» А. Макаёнка і «Характары» В. Шукшына.

З майстэрствам калектыву напярэдадні чарговага сезона пазнаёмліся жыхары Барысаўскага, Крупскага і Любанскага раёнаў.

Своасаблівай уверцюрай да новага сезона былі таксама выступленні перад сельскімі працаўнікамі артыстаў Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горкага. Дзве яго актёрскія брыгады пачалі паказ філасофскай драмы М. Матукоўскага «Апошняя інстанцыя» і сатырычнай камедыі В. Шукшына «Энергічны людзі» — у калгасах і саўгасах Мядзельскага, Любанскага і Слуцкага раёнаў.

СКАЗ

ПРА ЛЯЎШУ

Чарговая прэм'ера адбылася ў Дзяржаўнай тэатры лялек БССР. «Сказ аб тудскім кавым Ляўшы і сталёвай блысе» вядомага рускага пісьменніка М. Ляскова з яго яркімі, завостранымі вобразамі даў цудоўны матэрыял для сцэнічнага ўвасаблення. Спецыфічныя сродкі тэатра даволлі рэзка проціпаставіць свет працоўных людзей вядушчы прыяцельніцай і паказач, што талент народа бессмяротны. У гэтым — галоўная думка спектакля.

Прэм'ера, якой тэатр лялек адкрыў саракавы сезон, прайшла з вялікім поспехам.

ГАСТРОЛІ

ПА РЭСПУБЛІЦЫ

Калектыв Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР імя Р. Шырмы адправіўся ў гастрольную паездку, прысвечаную 60-годдзю ўтварэння БССР і Кампартый рэспублікі. Маршрут яе пройдзе па гарадах і сёлах Магілёўшчыны.

У праграме праслаўленага харавога калектыву творы рускіх, беларускіх, савецкіх айгараў, замежных кампазітараў.

Пасля гастроліў на Магілёўшчыне калектыв працягне свой маршрут па Гомельскай вобласці.

Грамадзяне СССР маюць права на адукацыю...

(3 артыкула 45.)

У гэтага права ёсць асаблівасць. Яно з'яўляецца і абавязкам. Вучыцца, атрымліваць сярэднюю адукацыю, згодна з новай Канстытуцыяй СССР, — абавязак кожнага савецкага грамадзяніна.

Яшчэ не адышоў у нябыт перыяд, калі Краіна Саветаў ставіла задачу пазбавіць сваіх грамадзян элементарнай непісьменнасці. Потым была задача ўвядзення абавязковай сямігадовай адукацыі. Зараз — усеагульнай сярэдняй. І не будзе вялікай фантазіяй сцвярджаць, што неўзабаве надыдзе час, калі кожны працоўны нашай краіны стане валодаць ведамі на ўзроўні сённяшняга выпускніка вышэйшай школы. Пакуль жа дыплом інстытута або ўніверсітэта можа атрымаць не кожны.

Чаму? Па-першае, колькасць спецыялістаў вызначаюць патрэбы народнай гаспадаркі. Мы навучаем роўна столькі інжынераў, урачоў ці настаўнікаў, колькі нам патрэбна. Па-другое, каб стаць студэнтам, трэба вытрымаць уступныя экзамены.

Іных абмежаванняў няма, бо наша вышэйшая школа — самая дэмакратычная ў свеце.

ПРАВА НА ЁСЁ ЖЫЦЦЁ

Валерый Кандыбовіч стаў студэнтам энергетычнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута ў 1975 годзе. БПІ — адна з 16-ці буйнейшых вышэйшых навучальных устаноў краіны (усяго ў СССР звыш 860 ўніверсітэтаў і інстытутаў). На 15-ці яго факультэтах займаюцца каля 26 тысяч студэнтаў.

— Мой шлях да вышэйшай адукацыі можна лічыць тыповым для мільянаў савецкіх юнакоў і дзяўчат, — гаворыць Валерый. — Скончыў школу, працаваў на вытворчасці, служыў у Савецкай Арміі. Калі вырашыў стаць інжынерам-энергетыкам, паступіў на падрыхтоўчае аддзяленне БПІ. Такія аддзяленні створаны спецыяльна для таго, каб ураўнаважыць шанцы на паступленне ў інстытут учарашніх школьнікаў, чые веды свежыя, і «практыкаў», хто некалькі год працаваў на вытворчасці. На «нулявым» факультэце, куды прымаюць без экзаменаў, я аднавіў свае веды і, вытрымаўшы выпускныя экзамены, стаў студэнтам.

Студэнці лёс Валерыя Кандыбовіча тыповы і ў іншым. Як і ўсе савецкія студэнты, ён вучыцца бясплатна, хаця,

па падліках спецыялістаў, год яго знаходжання ў інстытуце абыходзіцца дзяржаве ў 5 500 рублёў. Больш таго, ён атрымлівае стypендыю, якую потым яму не давядзецца вяртаць дзяржаве. Гэтым правам таксама карыстаюцца ў СССР усе студэнты за невялікім выключэннем непаспяваючых.

На тэрыторыі студэнцкага гарадка 13 добраўпарадкаваных інтэрнатаў, за месца ў якім студэнт плаціць 2 рублі 50 капеек за месяц. Ёсць пры інстытуце некалькі сталовых, свой стадыён, тры спартыўныя залы, клуб, прафілакторый....

Да надзейных гарантый рэалізацыі права на адукацыю адносіцца і існуючая ў СССР развітая матэрыяльная база асветы. У БПІ, напрыклад, больш за 1 800 чалавек толькі прафесарска-выкладчыцкага саставу. Сярод іх 45 дактараў (вышэйшая ў СССР навуковая ступень) і звыш 640 кандыдатаў навук.

Студэнты карыстаюцца выдатна абсталяванымі лабараторыямі, бібліятэкамі, а вытворчую практыку праходзяць на лепшых прадпрыемствах рэспублікі. Адначасова з інжынернымі навыкамі яны

набываюць вопыт навуковай работы.

Быць студэнтам у СССР зусім не азначае быць адарваным ад грамадска-палітычнага жыцця краіны. Так, Валерый, як аднаго з лепшых у шматтысячным калектыве, абралі дэпутатам гарадскога Савета народных дэпутатаў. Як і іншыя студэнты, ён да таго ж актыўна ўплывае на жыццё інстытута. У нашай вышэйшай школе існуе мноства форм студэнцкага самакіравання.

Нарэшце, галоўнае — а ці не марнымі будучы для Валерыя і яго сяброў гэтыя пяць год, прведзеныя ў інстытуце? Ці зможа ён пасля знайсці прымяненне сваім ведам?

Замест адказу Валерый паказаў мне доўгі спіс вакансій: «Вось, захавай з сёлетняга размеркавання. Бачыце, заявак на нашых спецыялістаў больш, чым выпускнікоў. Так што работу па душы можа выбраць кожны».

— А твае ўласныя планы на будучыню? Пойдзеш на вытворчасць ці станеш даследчыкам?

— Дакладна яшчэ не вырашыў, — адказаў Валерый. — Але ведаю адно: вучобу не спыню ні ў якім выпадку. Права на адукацыю, на бесперапыннае ўдасканаленне сваіх ведаў — гэта права на ўсё жыццё.

В. УЛАДЗІМІРАУ.

ПЯЦЬ ТАМОЎ РОДНЫХ СЛОЎ

ВЫЙШАЎ З ДРУКУ ПЕРШЫ ТОМ ТЛУМАЧАЛЬНАГА СЛОЎНІКА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ, ПАДРЯХТАВАНЫ ІНСТЫТУТАМ МОВАЗНАЎ-

СТВА АН БССР. УВЕСЬ СЛОЎНІК БУДЗЕ МЕЦЬ ПЯЦЬ ТАМОЎ. СВАІМІ ДУМКАМІ АБ НОВЫМ ВІДАННІ ДЗЕЛЯЦА У. ЮРЭВІЧ, П. СЦЯЦКО, М. ЛОБАН.

ЧЫТАЮЦЬ СЛОЎНІК

Уладзімір ЮРЭВІЧ,
пісьменнік

Мы даўно чакалі такі слоўнік. Гэта — сведчанне клопату дзяржаўнага пра мову цэлага народа, пра культуру гэтай мовы. Слоўнікі для таго і ствараюцца, каб памагчы людзям правільна, дакладна і выразна перадаваць свае думкі моўнымі сродкамі.

Як выконвае гэтую задачу тлумачальны слоўнік беларускай мовы? Тут шырока пададзена лексіка нашых дзён. Гэта — тая добрая аснова, якая дазволіць стварыць цэлую серыю разнастайных слоўнікаў-даведнікаў.

У гэтым сэнсе вылучаецца толькі руская мова, у якой ёсць «Толковый словарь живого великорусского языка», вынік шматгадовай працы У. Дала. Дарэчы, зараз друкуецца новае выданне гэтага чатырохтомнага збору паэзіі рускай мовы. Вядома, што У. І. Ленін любіў чытаць гэты слоўнік гадзінамі...

Чытаць слоўнік? Нязвыкла. Дала можна, сапраўды, чытаць. Так шмат там непаўторных скарбаў-самацветаў. Як ні кажу — 200 тысяч рускіх слоў і 30 тысяч прыказак! Выбраць ёсць што, спыніцца ёсць на чым.

У нашым тлумачальным слоўніку мае быць, як сказана ў анатацыі, каля 100 тысяч лексічных і фразеалагічных адзінак. Вельмі хораша, што сярод распісаных на картатэку кніг мастацкай літаратуры так шырока скарыстаны творы маладзейшых пакаленняў пісьменнікаў, якія апошнім часам вярнулі ў абыходак шмат забытай нацыянальнай лексікі, ды і адкрываюць новыя скарбы, хай сабе лакальнага карыстання, але з прэзэнціяй на папулярнае агульнае нашага моўнага набытку. Хоць бы такая дзеяслоўная форма, як «асвойтацца», што належыць Барысу Сачанку і Міхасю Даніленку. Гэта — з паўднёвых гаворак, доступ якіх у літаратурную мову доўгі час быў прытарможаны. На жаль, няма ў Слоўніку прыслоўя «бязглузда», а ў І. Мележа яно часта сустракаецца.

Я б вылучыў дзве галоўныя якасці тлумачальнага слоўніка, што робяць яго карысным дапаможнікам для нас, пісьменнікаў, і, наогул, для ўсіх, хто дбае пра культуру беларускай мовы. Гэта, па-першае, усталяванне пэўных норм, а па-другое — імкненне раскрыць сінанімічнае багацце мовы. Можна зараз і нашы газеты, радыё, тэлебачанне шырэй возьмуць на ўзбраенне сінанімы, а тым самым стануць багацейшымі выяўленчыя сродкі беларускай публіцыстыкі.

Тлумачальны слоўнік мае вельмі важны абавязак — нармальна ізаваць мову адпаведна з яе граматычным ладам і тымі традыцыямі, што склаліся ў практыцы словакарыстання. Ён дае ўзор не толькі правапісу, але і правільнага вымаўлення (арфаэпічныя нормы). Апошняе вельмі важна для культуры мовы.

Нават першы том тлумачальнага слоўніка дае падставы разгортваць навуковыя даследаванні па пытаннях культуры мовы хоць бы ў галіне беларускай акцэнталогіі, правамернасці магчымых форм, ролі традыцыйнага кірунку ў арфаэпіі. Адным словам, першая ластаўка вылецца ў народ, несучы яму скарбы яго ж мовы, назапашаныя за стагоддзі і ўпершыню так зацікаўлена і любоўна вытлумачаныя. Шчаслівага ўзлёту і наступным тамам слоўніка.

АДЦЕННІ І НЮАНСЫ СЛОВА

Павел СЦЯЦКО, кандыдат
філалагічных навук

Карыстаючыся Слоўнікам, можна глыбей зразумець сэнс слоў, семантычнае багацце лексічных адзінак, вызначыць месца таго ці іншага слова ў лексічнай сістэме мовы, адчуць тонкія адценні значэння слова і яго эмацыянальна-экспрэсіўныя нюансы. Радуе, што ў тлумачальным слоўніку ў цэлым грунтоўна і глыбока распрацавана семантыка мнагазначных слоў, і ў прыватнасці службовых часцін мовы, значэнне якіх асабліва цяжка вызначыць.

Як дадатныя рысы, трэба адзначыць таксама наступнае. Тлумачальны слоўнік пашырае рамкі лексічнай нормы літаратурнай мовы. Літаратурная мова, як вядома, актыўна ўзбагачаецца за кошт лексікі жывой народнай мовы. І гэта зусім заканмерна, бо народная мова, паводле слоў заснавальніка беларускага мовазнаўства акадэміка Я. Карскага, ёсць корань і аснова мовы літаратурнай. Многія са слоў жывой народнай мовы, абнародаваныя складальнікамі дыялектычных слоўнікаў і апрабаваныя майстрамі слова,

вытрымалі выпрабаванні часу і ўключаны ў Слоўнік як унармаваны лексічныя адзінкі, некаторыя маюць яшчэ памяту «абласнае слова». Шырока пададзены ў тлумачальным слоўніку словаўтваральныя варыянты-сінанімы, што даць магчымасць значна павялічыць склад сінанімічных сродкаў літаратурнай мовы. Досыць поўна выяўлены і пададзены ў Слоўніку ўстойлівыя спалучэнні слоў тэрміналагічнага і фразеалагічнага характару. Напрыклад, са словам «адзін» іх каля 60. Слоўнік мае і шэраг іншых дадатных якасцей.

З УДЗЕЛАМ ГРАМАДСКАСЦІ

Мікола ЛОБАН, навуковы
рэдактар першага тома

Тое, што тлумачальны слоўнік беларускай мовы з'яўляецца добрым і патрэбным даведнікам, настольнай кнігай кожнага культурнага чалавека — гэта правільна. Але значэнне Слоўніка гэтым не абмяжоўваецца. Выхад у свет першага шматтомнага тлумачальнага слоўніка — сведчанне таго, што беларуская літаратурная мова дасягнула высокага ўзроўню развіцця. Гэта з'ява этапнага характару і можа быць названа вялікім культурным здабыткам. Я дазваляю сабе сказаць такія словы, таму што над стварэннем гэтага слоўніка працаваў вялікі калектыў навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР, больш таго — шырокія колы грамадскасці: мовазнаўцаў, пісьменнікаў, настаўнікаў, студэнтаў. Гэта і кансультацыі, і практычная дапамога па зборы матэрыялаў. Я маю на ўвазе перш за ўсё картатэчныя матэрыялы. Каб стварыць такі слоўнік, трэба было распісаць, калі не ўсе, то амаль усе тэксты літаратуры, якая выйшла на беларускай мове на працягу пэўнага перыяду, у гэтым выпадку на працягу XX стагоддзя, стварыць картатэку ў некалькі мільёнаў картак. Трэба сказаць і другое: у нас не было і вопыту работы над тлумачальным слоўнікам. Да гэтага мы доўгі час працавалі над стварэннем перакладных двухмоўных слоўнікаў.

Тлумачальны слоўнік — новая для нас справа. Працуючы, мы пасцігалі мудрасці гэтай цяжкай і складанай работы. Так, у першым томе Слоўніка растлумачаецца 17 416 слоў і фразеалагічных выразаў.

Пяшчотай адгукаецца віяланчэль...

Фотаэцюд А. КАЛЯДЫ.

ЛЮБІЯ СЭРЦУ МЯСЦІНЫ

ЗАСЦЕНАК ПУНЬКІ

Сучасная Беларусь ужо не ведае такога тыпу селішчаў, як фальварак, хутар, засценак. А некалі іх на нашай зямлі было, як маку насення. І звычайна гэтыя селішчы туліліся ў маляўнічых закурках, сярод лесу, паблізу рэчкі, сажалкі ці возера, луга ці выгану, воддаль ад дарог. Дзеці з хутароў і засценкаў звычайна адрозніваліся вялікай назіральнасцю. Яны былі самі часткаю прыроды, цнатлівай, таямнічай. Прага да пазнання навакольнага асяроддзя вяла найбольш дапытлівых і цікаўных у далёкі свет, будзіла ў іх творчую фантазію. І не дзіва, што з гэтых, на першы погляд, глухіх і закінутых хутароў і засценкаў выйшла шмат выдатных людзей — мастакоў слова, майстроў пэндзля, танцораў, музыкаў. Дунін - Марцінкевіч, Ф. Багушэвіч, Якуб Колас, Канстанцыя Буйло, Леапольд Родзевіч... Усіх і не пералічыш.

І ўсё ж згадаем яшчэ аднаго — Язэпа Драздовіча. Яго жыццёвыя сцежкі пабеглі ў свет таксама з засценка. Пунькі ён зваўся. І мясціўся калісьці на самай усходняй Галубіцкай пушчы, што на Дзісеншчыне. Быў гэта сярэдняга дастатку, акуратна дагледжаны засценак. Як звычайна, паблізу лесу. Хату атуляла некалькі стара-свецкіх ліп... Вось у гэтым ліпова-верасовым закуртку і гадаваўся наш будучы самабытны мастак, аўтар шматлікіх графічных і алейных твораў з гісторыі Беларусі. І нарадзіўся ён тут жа — 1(13) кастрычніка 1888 года.

Пунькі далі яму ўсё, што неабходна для развіцця і фарміравання асобы і чалавека, яго таленту. Тут ён узяў асновы роднай мовы, фарбы і пахі навакольнай прыроды, яе лініі і контуры, мелодыі нашай песні. Нават зоркі над пунькаўскім прадоннем не засталіся па-за ўвагай малага Юзіка. Хлопчыку вельмі карцела дацягнуцца розумам да дзівоснай рызы, якая штоночы раскідалася над іхнім засценкам.

Ужо ў сталыя гады Драздовіч робіць замалёўку роднага кута — малое яго пранікнёна, з нейкай замілаванасцю. Кожная рысачка, кожны штрышок сядзібы, на-

несены ім на паперу, нібы своеасаблівы летапіс маленства мастака...

Вось на гэтай сцяжынке ён колісь трэсачкай зрабіў свой першы малюнак... А вось пад гэтай старой ліпай пачуў сіваю легенду... А тут выразаў з каранёў дрэў дзівосную фігурку. І гэтак куды ні зірнеш, куды ні ступіш — скрозь яму чыталася жывая кніга дзяцінства.

Можна смела сказаць, у Пуньках Драздовіч ва ўсёй сваёй цэльнасці і разнастайнасці адчуў Беларусь і яе народ. Дарэчы, Драздовічова замалёўка Пунек — адзінае дакументальнае сведчанне пра тую сядзібу, на якой некалі гадаваўся мастак. Цікава, што сваё дворышча Драздовіч паказвае не з вуліцы, не з боку варот і брамкі, як звычайна прынята рабіць, а з агародаў. Відэць, адсюль яму было найлепей перадаць бацькава дворышча з прыземістай, на два канцы, хатаю, са студняй у канцы пляца, з гаспадарчай забудовай. Нават старое, выдаўбанае з дрэва карыта ля студні не прамінуў — усё яму было дарагое ў Пуньках.

Лёс нямагла кідаў Язэпа Драздовіча па свеце. Нейкі час ён жыў у Саратаве (служыў у войску), працаваў у Мінску і Вільні. Але дзе ён ні быў, скрозь увачу перад ім стаяла бацькава дворышча, як кут, які ў любую хвіліну, які б ні быў вялікі і шчодры свет, заўсёды ласкава сустрэне яго, прытуліць, а калі трэба, і сагрэе сваім цяплом. Цяпер цяжка сказаць, колькі разоў за ўсё жыццё прыходзілі да Драздовіча Пунькі — на яве, у сне, у хвіліны творчых парыванняў. Зразумела адно: шмат якія яго працы бяруць свой выток з Пунек. І не толькі мастакоўскія. Як вядома, Язэп Драздовіч з'яўляецца аўтарам навуковай кніжкі на астранамічныя тэмы — «Нябесныя бегі». На тытульным лісце гэтай кніжкі чытаем: «Працу маю гэта, — афіярна працуючым дзеля навукі — на добрае карыстанне, а бацькам маім, — Нарцызу, што пры жыцці сваім любіў гутарыць аб пла- [Заканчэнне на 8-й стар.]

Гастрольная афіша

НАСТРОІ І МЕЛОДЫ

Здавалася б, восень з яе дажджамі і халоднымі вятрамі напоўнена аднастайнымі фарбамі ці доўгай мінорнай мелодыяй. Але прагляне сонца, запалымнеюць ападаючыя лісты — жоўтыя, чырвоныя, нават барвовыя, і ў адзін момант зменіцца настроі. Падобнае на гэта і адчуванне аматараў музыкі, якія знаходзяць асалоду ў выступленнях музычных калектываў і выканаўцаў, што прыехалі да нас на гастролі. Аматары харэаграфіі пазнаёмліся з творчасцю дзяржаўнага ансамбля класічнага танца Казахскай ССР. У яго праграме — самабытныя танцы народаў Поўначы, творы савецкіх кампазітараў.

У час чарговай гастрольнай паездкі па СССР у сталіцы Беларусі пабываў ар-

ганіст з Вялікабрытаніі Джэймс Далтан. Яго рэпертуар складзены з твораў савецкіх і замежных кампазітараў.

Артысты з братаў сацыялістычнай Польшчы — частыя нашы госці. З вялікай праграмай у Мінску выступіў Цэнтральны ансамбль Войска Польскага. Калектыў быў раней у СССР, выступаў таксама ў Чэхаславакіі, Венгрыі, ГДР, Балгарыі, КНДР, Югаславіі, ЗША, Канадзе. Маляўнічае відовішча «Твае хлопцы, Польшча», створанае калектывам, з цікавасцю ўспрымалася глядачамі. Знамянальна тое, што гэтую праграму ансамбль паказаў у Мінску менавіта напярэдадні 35-годдзя Войска Польскага.

У шэрагу гарадоў рэспублікі выступіла лаўрэат між-

народных фестываляў эстраднай песні ў Аполе і Сопадзе Эва Дэмарчэк у суправаджэнні інструментальнага ансамбля пад кіраўніцтвам вядомага польскага кампазітара-песенніка Анджэя Зарыцкага.

Песні савецкіх кампазітараў выканаў маскоўскі эстрадны ансамбль «Акварэлі» — лаўрэат Усесаюзнага конкурсу «Сочы-76» (кіраўнік — лаўрэат Усесаюзнага конкурсу піяністаў імя Пракоф'ева кампазітар А. Тартакоўскі).

Нашымі гасцямі былі таксама лаўрэат міжнародных конкурсаў у Кіргенталі (ГДР) баяніст з Масквы Аляксандр Дзмітрыеў, ленинградскі ансамбль «Рытмы планеты», чэхаславацкая спявачка Марцэла Лайферава.

А. ЯНДОЎСКІ.

КАЗКІ «ЯЛІНКІ»

Адночы, ідучы па вуліцы вёскі Нарач, што на Вілейшчыне, мы ўбачылі ля Дома культуры стракатую аб'яву: «Запрашае вясковы дзіцячы лялечны тэатр «Ялінка». Мы прынялі прапанову і трапілі ў чужоўны свет казак. Забыўшыся пра неадкладныя справы, разам з дарослымі і дзецьмі сачылі за неверагоднымі пераўтварэннямі, сустракаліся са знаёмымі з маленства казачнымі героямі — хітрай, скупавай Бабай-Ягой і залатым Пеўнікам, казляняткамі і іншымі.

Ужо чатыры гады існуе дзіцячы лялечны тэатр «Ялінка» ў Нарачы.

А пачалося ўсё з таго, што восенню прыехалі ў колішнюю вёску Заброддзе ён і яна, муж і жонка, Барыс і Валянціна Цітовічы. Ён — мастак-графік, вядомы сваімі ілюстрацыямі да многіх беларускіх кніг, яна — рэжысёр, абодва выпускнікі Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута. Купілі хату, прывялі яе да ладу і зажылі вясковым жыццём.

— Мы з Валяй вельмі цікавімся беларускай народнай творчасцю, самадзейнасцю, самабытным мастацтвам. А яго лепш за ўсё вывучаць ля вытокаў, якія, мы лічым, знаходзяцца іменна ў вёсцы. Вось таму мы і пераехалі са сталіцы сюды, у Заброддзе, — тлумачыць Барыс Цітовіч.

Няўрымслівай, кіпучай энергіі чалавек, Валянціна ўзялася за стварэнне дзіцячага лялечнага тэатра, падбірала хлопчыкаў і дзяўчынак, разам з імі клеіла лялькі — а трэба адзначыць, што ў тэатры ўсе лялькі самаробныя, арыгінальныя.

Рэпетыцыі, рэпетыцыі, пралікі і знаходкі, нястомны творчы пошук — і вось прэм'ера. Ставілі «Церам-церамак». Памятаецца: «Хто ў цераме живе...» Артысты — дзеці, вучні першых-пяціх класаў тутэйшай школы. І ролі яны свае выконваюць, як могуць толькі дзеці, шчыра, непасрэдна. Здавалася, яны былі ўжо не артысты, а самі казачныя героі, іх лялькі рухаліся па сцэне, жартавалі, спявалі, плакалі... Поспех спектакля быў відавочны.

Далей — болей. Новыя спектаклі, новыя клопаты.

— Мы з дзецьмі адмовіліся ад гатовых дзіцячых сцэнарыяў, зрабілі крыху інакш. Я, на-

прыклад, прапаную дзецям прыдумаць казку або што-небудзь вясёлае. Мае «артысты» пачынаюць імправізаваць — а фантазія ў іх ого! З гэтых вось фантазій і з'яўляюцца новыя пастаноўкі. І зараз яны знайшлі сюжэт, які мы ў хуткім часе збіраемся выкарыстаць. Думаю, што і дзецям і дарослым будзе цікава пасачыць за прыгодамі беднага чарцяняці, якога меліяратары выгналі з роднага балота і якое апынулася ў сучаснай вёсцы. Лялькі мы робім з нацыянальных матэрыялаў. Лен, кудзеля, аўчына, карэньчыкі і карчы — усё знаходзіць сваё прымяненне. Фарбу і даводзіць персанажаў да «сцэнічнага» выгляду Барыс, наш мастак-добраахвотнік, — расказвае Валянціна.

Дзіцячы калектыў расце. Зараз у яго складзе чатыры групы школьнікаў, вучні першых-восьмых класаў. Кожная група ставіць свой спектакль. А наогул, маленькія «артысты» паказалі вяскоўцам і жыхарам навакольных вёсак трынаццаць спектакляў. Тут і «Непаслухмяны Пеўнік», і «Добры вечар, каляда» (па матывах беларускіх казачных песень).

«Ялінка» выступала і ў Вілейцы, і ў Мінску на Дэкадзе самадзейнага мастацтва. А гэтым летам яна трымала сур'ёзны экзамен. Аўтарытэтная камісія Міністэрства культуры БССР прымала спектакль на прысваенне тэатру звання народнага. Ставілі «Таямнічага гіпапатама» па п'есе А. Ліўшыца і І. Качанавай. Лялькі былі зноў самаробныя, на гэты раз з паветраных шарыкаў. Хваляваліся? Вядома, і кіраўнік і артысты. Усё скончылася добра, паспяхова.

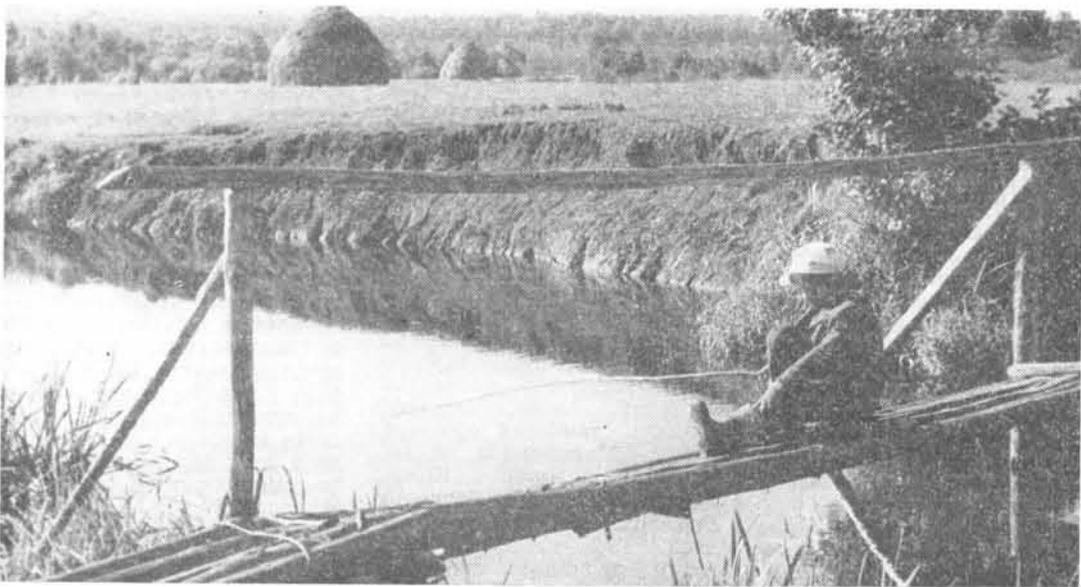
Сур'ёзнай камісіі «Гіпапатам» спадабаўся.

— А цяпер у нас новая задумка, — гаворыць Валянціна, — збіраемся паставіць «Цара Салтана» па казцы Пушкіна. Вельмі хочацца ўбачыць на нашай сцэне некалькі казак Андэрсена. Яны такія чужоўныя.

Зараз «Ялінка» хоча стаць на калёсы — у літаральным сэнсе слова. Тэатр атрымае магчымасць ездзіць па навакольных вёсках.

І як у старыя часы чакалі ў вёсках і на кірмашах скамарохаў, музыкаў, батлейку, так з радасцю будуць сустракаць дарослыя і дзеці фурманку з прыгожым надпісам на тэнце «Ялінка».

А. ЛЫСЕНКА,
М. КУЧКО.

Цярплівы рыбалоў.

Фота П. ЦІШКОЎСКАГА.

ЗАСЦЕНАК ПУНЬКІ

[Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.]

нетах, і матцы Юзефа, ад каторай не раз даводзілася чуць: «Вучыся і пазнай нябесныя бегі», — на светлую памятку ім заафароўваю». Чытаем і разумеем: усё гэта з тых жа Драздовічавых Пунк.

Тыя ж самыя позы з яго душы ішлі і пры складанні картатэкі будучага слоўніка беларускай мовы, які марыў падрыхтаваць Драздовіч. Лексіка роднай Дзісеншчыны першая паўставала ў яго памяці і клалася на карткі, будзіла пошукі новых слоў і іх адценняў у іншых мясцовасцях. І гэтак было скрозь і ва ўсім. Ці то калі складалася альбом народных песень, ці калі натаваліся прымаўкі ды прыказкі, першымі яму згадваліся чутыя на Дзісеншчыне.

Родная зямля заўсёды магнітам цягнула да сябе Драздовіча. Яна натхніла яго на стварэнне шэрагу палотнаў

на гістарычныя тэмы. На Дзісеншчыне ў гады Вялікай Айчыннай вайны ён піша «Выгнанне палачанамі нялюблага князя», «Песню Баяна», «Персцень Усяслава Чараўніка» і шэраг іншых.

З 1935 года Язэп Драздовіч амаль бязвызна жыў у наваколлі Пунк і паблізу іх. Многія куточки Дзісеншчыны адбіліся на яго лістах — гарадзішча Гараватка ля Пунк, вёска Ляскова і шмат якія іншыя. Ды і сама доля мастака моцна зніталася ў тыя гады з доляй аратых і сейбітаў. Свой талент ён цалкам аддаў на службу землякам, маляваў для іх насценныя дываны, невялікія партрэці сваіх суседзяў, знаёмых, прыяцеляў.

Перад вайной Драздовіч зрабіў яшчэ адну замалёўку сваіх Пунк — на гэты раз алеем. Нібы адчуваючы, што не выстаяць ім у калатнечы блізкай вайны, мастак перанёс іх на палатно ў фарбах. На адваротным баку свайго

эцюда зрабіў адпаведны настроя запіс: «Тут, у гэтым засценку, я нарадзіўся...»

Пахавалі мастака на Ліплянскім могільніку — гэта ўсяго за паўтара кіламетра ад Пунк. Магіла яго пры самай дарозе, ускрай сажыкі. І хто б тут ні ішоў — з тутэйшых краёў чалавек ці вандруўнік які, — кожны нізка схіліць голаў перад памяццю чалавека, які самаахварна жыў дзеля шчасця роднай старонкі.

Карціны ж Драздовіча, у тым ліку дываны яго работы, можна скрозь сустрэць на вялікіх абсягах Дзісеншчыны, якая ўбірае ў сябе прастору паміж Мнютай і Аўтай — любімымі рэчкамі мастака. Алейныя ж Пункі яго вісяць, як гэта і належыць, у саміх Пункках, у хаце былога лесніка Даната Пабядзінскага, заўсёды нагадваючы пра славу тага земляка, што нарадзіўся ў гэтым ціхім лясным закутку.

Уладзімір СОДАЛЬ.

ПА ПРАГРАМЕ «ІНТЭРКОСМАС»

Міністэрства сувязі СССР выпусціла новую шматкаляровую серыю паштовых марак, прысвечаную чарговай міжнароднай касмічнай экспедыцыі па праграме «Інтэркосмас» у саставе камандзіра карабля двойчы Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta П. Клімука і касманauta-даследчыка, грамадзяніна ПНР М. Гермашэўскага на караблі «Саюз-30». На першай марцы гэтай цікавай серыі прадстаўлена ракетаносьбіт, якая 27 чэрвеня 1978 года падняла ў касмічную прастору карабель «Саюз-30», пілатуемы другім міжнародным экіпажам. Другая мініяцюра прысвечана савецка-польскаму супрацоўніцтву ў космасе. На марцы сімвалічна адлюстравана правядзенне эксперыменту «Сірэна» па вырошчванню крышталікаў ва ўмовах бязважкасці.

Завяршае серыю марка, на якой відаць момант адчальвання карабля «Саюз-30» ад арбітальнага комплексу «Салют-6» — «Саюз-29». Унізе паказана навукова-даследчае судна «Касманaut Уладзімір Камароў», якое ўдзельнічала ў міжнародным эксперыменце. Усе тры мініяцюры нясуць на сабе эмблему «Інтэркосмас», якая дадзена на фоне Дзяржаўных флагаў СССР і ПНР. На ўсіх марках надпіс: «Міжнародныя палёты ў космас».

У 1975 годзе П. Клімук і В. Севасцьянаў у складзе другой экспедыцыі здзейснілі 24 мая—26 ліпеня касмічны палёт на комплексе «Саюз-18» — «Салют-4». Гэтай падзеі была прысвечана марка с адлюстраваннем касмічных караблёў і касманautaў на арбітальнай станцыі.

Л. КОЛАСАЎ.

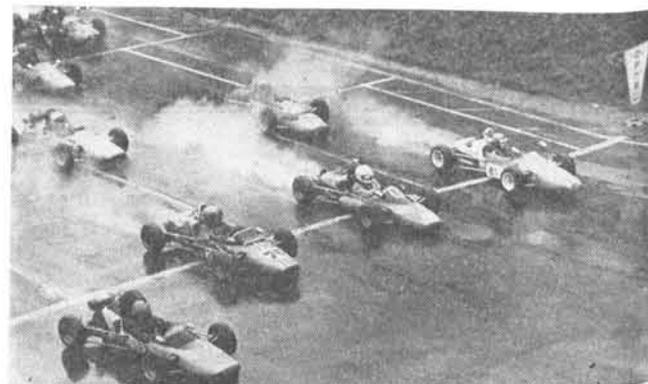
СПОРТ

Адгрымелі баталіі на футбольных палях, тэнісных кортах і пакрыліся жоўтым лісцем спартыўныя пляцоўкі, гоначныя трасы. Летнія віды спорту ўступілі месца асеннім і зімнім. Зараз чэмпіянаты і спаборніцтвы «перасяліліся» на крытыя лёдавыя арэны, лыжныя трасы, у прасторныя залы... Але восеньскія матывы не псуецца настрою спартсменам і іх адвечным спадарожнікам — балельшчыкам. Наперадзе шмат цікавых гульняў, радасць перамог і горыч паражэнняў. Зноў галы, ачкі, секунды... Мільёны людзей захапляюцца ў нас спортам. «Мужны» хакей ці «каралева спорту» лёгкая атлетка, імклівы слаям ці грацыёзная акрабятка паважання і любімыя за прыгажосць, сілу.

НА ЗДЫМКАХ: хакейны турнір пачаўся на лёдзе крытага катка ў мінскім парку імя Горкага; старты «Залатой восені» завяршаюць спаборніцтвы аўтагоншчыкаў на спартыўным кольцы «Баравая» ля Мінска.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.